

BÉNI BÁCSI ESTÉJE

Ferenczy Béni

A János-kórház főbejáratával szemben álló muzeális sebészeti pavilonban, a bejárat mellett balra nyíló különszobában vívta szörnyű harcát 1967 májusának végén Ferenczy Béni – nem az életért, hanem a halálért, tizenegy álló napig.

Mintha az életnek nevezett halálos akadályversenyen a külvilág nem gondoskodna elég nyomorító csapdáról, veremről és buktatóról, vannak, akiktől belőlük programozott biológiai sorsuk még a megsemmisülésért is iszonyú külön sarcot követel. Ferenczy Béni-ben az életöszton, a tudat ellenőrzéséből most már teljesen és végleg kicsúszva, redukált szükségprogramra váltott át, és hihetetlen energiákat mozgósítva, makacsul ragaszkodott saját automatizmusainak öncélú működtetéséhez. Az élet maga föladta az akaratlagos mozgás, a tudat, a külvilággal való minden kapcsolat pozícióit, és legbelső vonalai mögül védekezett tovább.

A több mint tizenegy éve félig béna test – amelynek rendszeres napi mozgásrutinja az ágy-karosszék-fürdőszoba háromszög néhányszori körülsétálása volt, botra és feleségére támaszkodva – most egy edzésben levő

versenyfutót megszégyenítő teljesítményt nyújtott. Egy futó szíve legföljebb néhány óra hosszát bírta volna, mondta az egyik orvos; az övé tizenegy napig. Az orvostudomány, mi mást tehet ilyenkor, tőle telhetően nyújtotta az agóniát, s a ziháló légzésre redukált anyagcserét vitaminokkal dúsított fiziológiás sóoldattal egészítette ki. Az infúzióállványon, a szájával lefelé fordított üvegben lassan, szabályosan gyöngyöztek fölfelé a buborékok; mintha a tenger alól, egy elsüllyedt bújárharangból jöttek volna, melyet már csak ez a vékony műanyag cső köt össze a felszínnel, és semmi, de semmi remény, hogy annál fogva valaha még vissza lehessen húzni.

Becsomagolva, útra készen álltak, nyaralni mentek volna. A környezetváltozás, a korábbi nyaralások tapasztalata szerint, új rajzokat, új virágkvarelleket, talán még új szobrot is ígért, s az ágy-karosszék-fürdőszoba háromszög helyett mindenesetre más ágy-karosszék-fürdőszoba háromszöget, s legalább új látványokat, új arcokat, új virágokat. A szobrász azonban váratlanul följajdult valamiért, s felesége aggódó, bár inkább szónoki kérdésére, hogy mi baj, fáj-e valami, használható bal kezével a hasára mutatva fölkiáltott: „Jaj, hasam!”

Néhány óra múlva műtőasztalon feküdt. A jobb oldalára béna test nyilván már csak akkor tudta jelezni a vakbélgyulladást, mikor az veszélyes stádiumába lépett, s az egész perforált hashártyát fájdalmasan érzé-

kennyé tette. Műtét közben agyembólia lépett föl, és elkezdődött a halálküzdelem.

*

A szavak nem egyszerre hagyták el Ferenczy Bénit. 1956 november eleje neki a szívéből indított el egy parányi vérrögöt; ez a vérárammal az agyába jutva a bal félteke valamelyik véredényében akadt meg. A szobrász jobb oldala teljesen megbénult, de a szókincse csak fokozatosan tűnt el. Olvasni is tudott még eleinte, de aztán, ahogy kellő vérellátás híján az agynak nyilván még további része halt el, már csak a francia szöveget ismer-
te meg. Emlékszem reménytelen és naiv meglepetésünkre, mikor kórházi szobájában kezébe adtuk a magyarországi eseményekről döbbenetes fényképekkel tudósító *Paris Match* friss számát. Ő végignézte a képeket, majd a szöveget kezdte böngészni, s egy pontjára rámutatva előbb kérdőn ránk nézett, aztán tovább olvasott, a száját is mozgatva a fejét csóválta, végül nagyon határozottan azt mondta: „Igen!”, és nyomatékkal bal kézzel rácsapott a lapra.

Izgatottan próbáltuk földeíríteni a *dislexia* különös esetét. Hordtuk a kórházba a francia lapokat, könyveket. Hátha? Így, francia olvasóvá zsugorodva is, ép fél lábát azért megvetheti a francia irodalomban, s vele marad kedves könyveinek legalább egy része, Ronsard, Montaigne, Rousseau, Baudelaire, Apollinaire, Proust,

Gide, Malraux, Camus, Sartre, és az annyit emlegetett és idézett Delacroix-napló és -levelezés. Ez a megmaradt készség reményt adott, hogy talán a többi is csak átmenetileg bénult meg, s az idő és a kezelés visszaadhatja még neki a magyar betűt, sőt a szót is. Énekelni például továbbra is tudott, a dallammal a szöveg is kijött a száján. Találgattuk, nem ismerve az agy működését és topográfiáját, vajon miért éppen a francia réteg maradt meg, s nem a német, az angol, az olasz, az utolsónak tanult orosz, vagy az elvileg legalábbis nyilván mélyebben fekvő és kiterjedtebb magyar. Vizsgáztattuk, akár egy gyereket, hogy lássuk, csakugyan érti-e, amit franciául olvas. Csak épp arra nem gondoltunk, hogy a szobrász végül egy év keserves munkájával – amelyben Erzsí, a felesége, lesz a múzsa, a mankó és a hajcsár – , a maga módján és eszközeivel tör majd utat vissza a művészet-hez. Hogy neki – hatvanhat éves volt ekkor – már nem az irodalommal és a nyelvvel lesz dolga, és nem is a válságból válságba sodródó világgal, hanem saját művészetével, amelynek klasszikus betetőzését teremti majd meg a hátralevő évtizedben, némán, bénán, a bal kezével.

Az utolsó nagy műveit tollbamondó, megvakult Milton, a süketen is megszállottan komponáló Beethoven mellé odakerült a bénán, fél kézzel is remekműveket mintázó magyar szobrász, Ferenczy Béni.

*